

DYMLINGEN

ISSN 2003-9204

Nr 1 2022 Årg 35

I detta nummer
Flyktingmottaging på Kjesäter
Wikimedian in residence
Hembygdens helg

Ordförande har ordet

Alla ni som är aktiva, på det ena eller andra sättet, i er hembygd älskar den säkert. Men det finns många fler, nyinflyttade, nyblivna pensionärer, ungdomar m.fl. som kan tänkas vilja vara med och kanske också engagera sig. Låt oss tänka till lite extra inför hembygdens helg den 4 - 5 juni

Ni har varit fantastiska under pandemin med att hitta nya möjligheter att umgås! Utnyttja den kreativiteten för att bjuda in till hembygdens helg. Det är under de fria samtalen vid en kopp kaffe som tankar och idéer växer fram. Hellre 10 idéer varav 1 är bra än inga idéer alls.

För mig som blev ordförande mitt under pandemin har det känts lite frustrerande att inte kunna träffas personligen och på ett naturligt sätt lära känna

styrelsen samt besöka fler hembygdsföreningar.

Min bakgrund i hembygden är 20 år med Hbf Strängnäs Gille och 5 år med Målsäkers Framtid. Det roligaste jag gjort var att utbilda mig till guide i Strängnäs 1993.

Nu ser vi framåt mot årsmöten, att få ses igen och glöm inte hembygdshelgen den 4-5 juni, parallellt med Riksstämman i Nyköping den 3 - 5 juni!

Vi hoppas att ni hör av er till oss i styrelsen med både glädjeämnen och bekymmer! Önskar er alla lycka till!

LENA STENSGÅRD, ORDFÖRANDE

Innehåll

Hembygdens helg	3
Att nå ut med kunskap och kulturav på nätet	4
Hur kan vi nå och eventuellt rekrytera nyinflyttade?	5
Kjesäter - fristad för norska flyktingar	6
Soldattorpet som kom upp sig en bit	8
Nytt museum slår upp portarna	9
Ellssons rebusar	10
Upptäck hembygd.se	10
På mitt sätt sett	11

DYMLINGEN NR 1 2022

Årgång 35

Södermanlands hembygdsförbund

Redaktör Jennie Fornedal
Ansvarig utgivare Sigyn Björk

Manusstopp till nr 3/2022, den 1 september 2022. Nr 2 är Sommar i hembygden.

Bilden på framsidan Åsa soldattorpet utanför Sköldinge kan du läsa mer om på sidan 8. Foto Gustaf Dahlborn

Upplaga 1500 ex
Linderoths Tryckeri, Vingåker,
februari 2022
ISSN 2003-9204

Dymlingen distribueras till prenumeranter och styrelseledamöter i hembygdsföreningarna i Södermanlands län samt till anslutna föreningar i grannlän.

Södermanlands hembygdsförbunds kansli

Jennie Fornedal, hembygdskonsulent
Adress Tolagsg 6, 611 31 Nyköping
Tel 073-140 33 75
E-post dymlingen@live.se
Bankgiro 619-1928
Swisha till 123 483 72 33
Hemsida
www.hembygd.se/sodermanland

Vill du prenumerera?

Sätt in 150 kronor på bankgiro 619-1928. Uppge "Dymlingen 2022" samt ditt namn och adress eller kontakta kansliet.

Välkommen till hembygdsrörelsen på Hembygdens helg

Efter nästan två år präglade av pandemin, avstånd och restriktioner är det hög tid av få samlas och återstarta alla hembygdsföreningarnas fantastiska verksamheter. Det är dags att få träffas på riktigt igen. Därför rivstartar vi med att fira Hembygdens helg den 4-5 juni.

Lördagen den 4 juni samlas vi för att visa upp hembygdsrörelsen på Sörmlands museum. Tema för dagen är slöjd, byggnadsvård och hantverk. Då är poängen att det vi visar kommer från hembygdsrörelsen. Målgruppen under hela helgen är allmänheten, alltså sörmlänningarna. Att det samtidigt pågår en riksstämman för hembygdsrörelsen är inte jätteviktigt i sammanhanget.

Guinness här kommer vi!

Från och med den 3 juni pågår ett världsrekordförsök. Vi har tänkt oss att tillsammans med Sörmlands museum ta oss in i Guinness World Records genom att göra världens största smörkniv. Varför? Helt enkelt för att man aldrig har roligare än man gör sig. Under några dagar skall en lång asp, utan hjälp av el- eller motordrivna redskap klyvas, huggas och täljas till en kniv. Andra aktiviteter som engagerar och involverar besökarna planeras också i skrivande stund för fullt.

På samma sätt hoppas vi att de aktiviteter ni bidrar med lockar besökarna att delta i. Att man får prova att slå rep, göra något av luffarslöjd, färga en egen tröja och så vidare.

Med tanke på temat är naturligtvis Hemslöjdsföreningen i länet en av alla de vi samarbetar med. Dessutom kommer Nyköpingshus folkdanslag och Nyköpings hus spelmannagille att uppträda under eftermiddagen lördagen den 4 juni preliminärt kl 13.30-14.30.

Kom och dräkta med oss!

Det är trevligt om så många dräkter som möjligt är representerade på området under dagen. Alla dräkter är

Bilden är från Gammaldags Malmköpings marknad där besökarna ofta är välkomna att delta och prova på. Foto J Fornedal

Senast den **4 april** behöver vi veta vilka planer ni har för den 4 juni på Sörmlands museum. Era planer den 5 juni och era besöksmål i Sommar i Hembygden behöver vi ha senast den **11 mars**, så med detta brådskar det! Läs på hemsidan om anmälan, där också formulär och annonsmall finns.

välkomna, folk-, byggde-, hembygdsdräkter eller vad du nu vill kalla just din dräkt. Gamla, nya, kompletta, blandade dräkter, allra roligast är det naturligtvis när de bärs av levande människor av kött och blod, och inte av sådana med plast i ådrorna.

Vi bjuder er att komma på stickcafé. Både med en och två ändar. Kanske kan du få hjälp med ditt projekt där du kört fast. Eller så kommer du och hänger lite med andra stickfantaster, med eller utan egen stickning.

Öppet i hembygden

Söndagen den 5 juni och i vissa fall den 6 juni öppnar de sörmländska hembygdsföreningarna sina hembygdsgrändar och andra kulturmiljöer och bjuder in allmänheten till besök. Då händer otroligt många olika saker runt om i hela länet. Det är säsongsupptakt på flera håll, visningar av sådant som inte brukar visas och vandringar till platser man inte berättar om så ofta. Kanske kommer även några spännande slöjd- och byggnadsvårdsprojekt att visas, föreläsningar på temat och kunskaper att föras vidare.

Hembygdsrörelsen är mer "inne" än vi själva fattar. Men det som intres-

serar är det vi har en tendens att städa undan. Man vill veta hur gårdsgården faktiskt görs, linoljefärgen blandas, lerkliningen går till och gamla fönster kittas. Det färdiga resultatet är inte lika spännande som den stökiga och ibland rätt skitiga processen dit.

Om vi vill har vi alla möjligheter i världen att slå det där besöksrekordet vi ännu inte riktigt vet vilket det är.

JENNIE FORNEDAL

Följ med Svenskt barnbildarkiv ut i Sörmland i vår!

Vi gör en djupdykning i samlingen "Sagor och sägner i vår hembygd" och letar upp platserna bakom barn-teckningarna. Varje vecka släpps ett avsnitt och genom barnens teckningar kommer vi få möta spännande sägner så som Ågubben i Trosaån, Ringormen vid Bliggen och sjörädet i Harpsund. Bilderna vi lyfter var tävlingsbidrag till Televerket årliga rikstäckande omslagsteckningstävling, år 1979 med temat "Sagor och sägner i vår hembygd". Se filmerna på YouTube och läs mer på Facebook eller Instagram. SVENSKT BARNBILDARKIV

Att nå ut med kunskap och kulturarv på nätet – med hjälp av Wikipedia

Var hamnar du när du har glömt den där skådespelarens namn som var med i filmen som du nyss tittade på eller när du letar efter information om när Trettioåriga kriget tog slut? Många som vid dessa tillfällen använder sig av internet och sökmotorer hamnar på en och samma sida: Wikipedia.

För kulturarvsorganisationer blir det en allt viktigare kanal att nå ut med sina resurser och sin kunskap. Ett av många museer som jobbar med Wikipedia som kunskapspridare är Sörmlands museum.

Fri tillgång till mänsklig-hetens samlade kunskap

Wikipedia är ett digitalt uppslagsverk vars grundprincip är att alla ska kunna redigera det. Visionen är att alla ska ha fri tillgång till mänsklighetens samlade kunskap. Encyklopedin grundades år 2001 i USA. Den har snabbt spridit sig över hela världen och finns idag på 314 språk. Svenska Wikipedia skapades den 23 maj 2001 och 20 år senare visas de svenskspråkiga Wikipedia-artiklarna ungefär två miljarder gånger per år.

Men vem skriver, rättar och uppdaterar egentligen alla dessa artiklar? Det är en gemenskap av volontärer i hela världen som gemensamt bestämmer vilka regler som gäller för artiklarnas kvalitet, vilka ämnen och personer som är relevanta i en encyklopedisk kontext

Set Knowledge Free, Tomi Um/Wikimedia Foundation, CC BY-SA.

och som skyddar artiklar mot till exempel vandalism. Varje sekund bearbetas Wikipedia 1,9 gånger och det finns ungefär 131 000 aktiva användare varav ungefär genomsnittligt 700 användare redigerar svenskspråkiga Wikipedia varje månad.

Alla som någon gång har försökt att skriva en text tillsammans med en stor grupp av andra människor vet att det kan uppstå en hel del irritation vid sådana tillfällen. Därför finns det tydliga regler på Wikipedia vilka ämnen och personer som får en egen artikel, hur texterna ska skrivas (till exempel så neutralt som möjligt) och vilka och hur många källor som ska läggas till. Dessa regler förändras med tiden genom gemensamma beslut och diskussioner. Varje artikel har en egen diskussionssida där användarna kan lämna kommentarer eller diskutera fakta, källor och formuleringar tills man har uppnått ett gemensamt beslut om hur ärendet i frågan ska hanteras. Ett vanligt exempel är ifall en person ska ha en egen biografisk artikel på Wikipedia: Är hen verkligen relevant nog i en encyklopedisk kontext? Då är det bra att få in många olika perspektiv och synpunkter. Men om gemenskapen kommer överens om att ett artikelsubjekt inte är relevant nog, att artikeln saknar externa källor eller inte uppnår

Wikipedias kvalitetskrav, då kan artikeln antingen flaggas som bristfällig eller tas bort.

Självklart lever inte allt innehåll alltid upp till dessa krav. Särskilt på de språkversioner som har färre aktiva användare kan språk- och faktafel, underrepresentation av marginaliserade grupper eller diskriminering inom gemenskapen förekomma. Det är också därför att Wikipedia oftast inte rekommenderas som källa. Samtidigt är nog encyklopedier sällan en källa för sig, utan snarare en början på sökandet efter ett svar till en (forsknings)fråga.

Wikipedias relevans för kulturarvsinstitutioner

Men hur passar kulturarvsinstitutioner som museer, hembygdsföreningar, arkiv och bibliotek in i den här bilden av en global online-gemenskap som jobbar på ett gemensamt, delvis ofullkomligt projekt utan slut, en världsomfattande samling av öppen kunskap?

Wikipedia är bland de tio mest besökta webbplatserna i världen, med flera miljarder visningar per år. I en värld som är baserad på kunskap har kulturarvsinstitutionerna ett ansvar att sprida sin kunskap öppet på nätet - där besökarna oftast befinner sig när de söker efter information. I Sörmlands museums fall betyder det till exempel

Hur kan vi nå och eventuellt rekrytera nyinflyttade?

Ett problem idag är hur vi ska kunna nå de personer som flyttar in i bygden och hur vi ska kunna hälsa dem välkomna och kanske kunna motivera dem till att ansluta sig som medlemmar i vår förening.

I funderingarna hur vi skulle kunna göra det, snubblade vi över ett alternativ som församlingen i Tunaberg redan använde.

En reklambyrå i Halmstad, Lindh reklam, erbjuder sig att skicka ut ett välkomstbrev till nyanlända. Detta för en kostnad av 16:-kr per utskick. Området för utskick bestämmer man

tillsammans och i vårt fall är det Tunabergs församlings utbredning.

Skriv eget förslag

Man skickar sedan själv in bilder och textförslag och så utformar byrån ett utkast man får ta ställning till. Man kan senare ändra bilder eller text. De lägger även in en QR kod som direkt leder till hemsidan.

Mottagaren erbjuds att koppla upp sig till en app som leder vidare till andra erbjudanden via Mobilkupongen, men det ligger hos mottagaren att göra/välja.

Vi skrev ett avtal på 200 st och debiteras sedan vartefter utskick går iväg.

Kanske kan det vara ett alternativ även för er.

BJÖRN LITTMARCK
ORDF. TUNABERGS HBF

För mer information:

info@lidbreklam.se

Org. nr 556488-3055

Olofsdalsvägen 25, 302 41 Halmstad

Telefon 010-155 01 00

www.lidbreklam.se

att informationen i Wikipedia-artikeln om Nyköpingshus eller Nyköpings gästabad sannolikt kommer att nå fler människor än innehållet på vår egen webbsida eller i en utställning. Det betyder kanske inte i varje enskilt fall att delaktigheten i informationen är lika djupt. Men vi behöver ändå ha ett intresse av att historien som vi bevarar och förmedlar med hjälp av våra samlingar representeras adekvat och tillräckligt korrekt i populära och räckviddstarka kanaler.

Det är ändå inte bara räckvidden som gör arbetet med Wikipedia givande och berikande för kulturarvsinstitutioner. Framförallt kontakten och utbytet med volontärerna som har ett stort intresse av trovärdiga källor och kunskapsresurser kan lyftas i detta sammanhang. Att utveckla artiklar tillsammans med gemenskapen om ämnen som institutionerna själva har en stor kunskapskatt kring ger nya perspektiv och säkerställer en fakta-kommunikation som är anpassad för målgruppen.

Vi jobbar bland annat med att lägga till källor och referenser till samlingar för att underlätta för läsarna att granska innehållet och själva kunna gå vidare med efterforskning på egen hand. Genom externa källor kan innehållet på Wikipedia förbättras och den källkritiska läsaren har möjligheten att kolla upp uppgifterna i artikeln.

Medarbetarna av Biblioteksutveckling Sörmland och Sörmlands museum vid projektets kick-off, december 2021. Larissa Borck, CC BY-SA.

Wikimedian-in-Residence

Ett annat projekt där Sörmlands museum samarbetar med Biblioteksutveckling Sörmland är vårt arbete med en Wikimedian-in-Residence. Det är ett koncept där en erfaren wikimedian ingår i en organisation under en bestämd period, i detta fall under december 2021 till maj 2022. Wikimedian kallas de volontärer som bidrar med material till och skriver artiklar på till exempel Wikipedia. Sofie Jansson, som är nu Sörmlands första Wikimedian-in-Residence, har varit aktiv wikimedian under många år och har arrangerat skrivstugor, föreläsningar och läger. Hos oss kommer hon även genomföra utbildningsinsatser, stötta Wikipedia-

ambassadörer och ge förslag på hur fria kunskapskällor kan fungera som en del i verksamheternas informationsinfrastruktur.

Om du är nyfiken på Sörmlands museums arbete med Wikipedia eller om du själv är nyfiken på att lära dig det, hör gärna av dig till oss. Vi samordnar framöver till exempel evenemang för nybörjare på Wikipedia och sprider gärna information om hur man kan ta de första stegen, till exempel i att rätta felaktig information i artiklar som är relaterade till hembygdsrörelsens arbete.

LARISSA BORCK,
ANTIKVARIE MED FOKUS PÅ DIGITAL
UTVECKLING PÅ SÖRMLANDS MUSEUM

Kjesäter - fristad för norska flyktingar

Till en början var det mest unga män som lämnade Norge i hopp om att kunna ansluta sig till de allierade styrkorna i Storbritannien. Det var mycket svårt eftersom Nazi-Tysklands blockad på Skagerack av Sveriges internationella sjöfart. Efterhand följde också kvinnor och barn som på Kjesäter togs om hand av det norska flyktingkontoret. I närbelägna Katrineholm fanns en "sluss" för kvinnor, mödrar och barn placerades på familjehem runt om i Sverige.

Sörmland är jämte Dalarna det svenska landskap som påverkades mest av flyktingströmmen från Norge under andra världskriget. Nu till sommaren är det 80 år sedan Kjesäters slott nära Vingåker öppnades som transitcentral för 43 000 norska medborgare, ett för många okänt kapitel i norsk-svenskt samarbete. De utgjorde omkring en tredjedel av alla flyktingar som Sverige tog emot under kriget.

1942 var ett mörkt år i Norges ockupationshistoria, med en hårdare nazi-tysk övermakt, terror och arkebuseringar av civila, vilket följdes av ökad flyktingström över "svenskegrensen". När flyktingarna förhörts av svenska landsfiskaler fick de ett temporärt visum på två veckor och en enkel tågbiljett till järnvägsstationen i Vingåker. Där ska den 15 juni, på 80-årsdag av flyktingmottagningens öppnande, en minnesplakett avtäckas i närvaro av bland andra landshövding Beatrice Ask. Pla-

Gustaf Helén, folkpartiledaren Gunnar Heléns far, skriver fortsatt att legationen på Kjesäter sökte "skapa fram någorlunda goda mottagningsmöjligheter för de norrmän, vilka på grund av de svåra förhållandena, som uppstått i vårt västra broderland med anledning av den tyska ockupationen därstädes, måste fly till Sverige."

"Här vid Kjesäter fann dessa flyktingar fristad för en kort tid. Från början var det meningen, att flyktingarna skulle få stanna tio dygn i denna fridfulla idyll, men tillströmningen tog snart sådana mått, att denna plan ej kunde fullföljas. Det var endast de som var sjuka eller i något avseende behövde vård, som fick stanna tills de tillfrisknat. De övriga fick lämna mottagarcentralen efter endast tre à fyra dagars uppehåll härstädes. Denna korta vila behövde de sannerligen, ty strapatserna hade ofta varit oerhörda, och det var med livet som insats, de vågat sig förbi de tyska gränsvakternas revolvermynnningar."

Flyktingboende i Brakkeby

Själva slottet blev snart alltför litet för att hysa den växande strömmen av flyktingar och i parken byggdes efterhand en "brakkeby" med 30-talet baracker. Kjesäter kunde då härbärgera ca 800 personer samtidigt, vilket kan jämföras med att Vingåkers invånarantal var ca 1 800 under kriget.

Först av allt fick varje flykting ett nummer som följde med under hela vistelsen i Sverige. Mottagningen hade flera "stationer", inklusive hälsokontroll och sjukvård, utdelning av kläder m.m. vid behov. Konfektionsindustrin i Vingåker och annat lokalt näringsliv gjorde goda affärer tack vare transitcentralens inköp.

Kjesäter var under norsk kontroll och en viktig del av verksamheten var säkerhetstjänst på spaning efter norska nazister och spioner utsända av Nazi-Tyskland. Svenska socialstyrelsen, som normalt var ansvarig för all flyktingadministration, hade en enda representant på plats, Harry Horndahl. Han var också hemlig agent för försvarsstabens underrättelsetjänst (C-Byrån). Till honom överlämnade norska kollegor inte enbart militära upptäckter utan också

"opatriotiska" medborgare och infiltratörer. Kjesäter var ett viktigt mål för nazi-tyska Gestapo.

Passet - vägen ut i Sverige

Sist av allt fick flyktingarna ett nytt rött norskt pass, som blev inträdesbiljetten till det svenska samhället. På Vingåkers järnvägsstation klev de på tåg på nytt för resor till arbete, studier och andra aktiviteter runtom i Sverige. I närbelägna Katrineholm fanns tex ett hem för ensamstående norska kvinnor och i Tumbo utanför Eskilstuna en yrkesskola, som öppnats i samverkan med svenska fackförbund. De första krigsåren gällde för norrmän arbetsplikt i tre månader i bla skogs- och jordbruk, medan svenska män var inkallade till försvaret.

Norska män som bedömts som dugliga för krigstjänst skickades från hösten

1943 till läger för så kallade "polistrupper", i Sörmland till Målsåkers slott på Selaön och Eckersta i Bettna vid sjön Yngaren. Trots Sveriges neutralitetslinje rustades inom landet en norsk armé på ca 15 000 man. På Ekerö i Mälaren och vid Skeberg i Dalarna startade sommaren 1944 hemliga "sabotörsskolor" med instruktörer från Milorg, den väpnade motståndsrörelsen i Norge.

Efter krigsslutet blev Vingåkers järnvägsstation en av de transitcentraler varifrån norska flyktingar reste hem. Kjesäters barackstad "återbrukades", liksom Eckersta och andra norska förläggningar, för vård av krigsflyktingar från kontinenten, främst judiska kvinnor som lyckats överleva Förintelsen. Ett tillfälligt mottagningsläger för kvinnliga krigsfångar etablerades

också i Nästorp utanför Vingåker. Av barackerna från Kjesäter och Eckersta finns endast ett fåtal kvar, exempelvis församlingshemmet i Baggetorp mellan Katrineholm och Vingåker.

Den 15 juni 2022

Förutom landshövding Beatrice Ask medverkar vid programmet den 15 juni Anneli Bengtsson, ordförande i Vingåkers kommunstyrelse, Norges ambassadör Aud Kolberg och hennes svenska kollega i Oslo, Cecilia Björner.

"Det bortglömda Kjesäter" är temat för en antologi under produktion med planerad utgivning till hösten. Under tecknad tar gärna emot information och tips om flyktingmottagningar vid Vingåker och andra platser i Sörmland under andra världskriget. Maila jajajaj1942@gmail.com och berätta.

ANDERS JOHANSSON

Norges landsflyktiga regering, med säte i London, var välbärgad tack vare kontroll över den stora norska handelsflottan på världshaven. Inkomsterna finansierade driften av Kjesäter och flyktingkontoret delade generöst ut kläder, skor, väskor och andra varor de nyanlända behövde inför utslussningen till svenska samhället. Vingåkers dåtida berömda konfektionsindustri gjorde goda affärer, samtidigt som Kjesäter också köpte stora mängder matvaror för utspisning av flyktingarna. Här ser vi en grupp nyanlända flyktingar vid Kjesäter.

Soldattorpet som kom upp sig en bit

För inte länge sedan var det där med byggnadsvård något som byggnadsantikvarier, hembygdsentusiaster och andra konstiga typer fick ägna sig åt ifred. Men allt fler husägare intresserar sig idag för att skapa hus som mår bra och som får oss som bor i dem att också göra det.

Allt fler vill nu för tiden veta mer om sitt hus och man vill renovera det med de material och metoder som användes när huset byggdes. Allt behöver inte gå så fort. Att renovera blir att kliva ut ur ekorrhjulet och andas en stund. På köpet väcks ofta även ett intresse för husets historia. Och när man letar information om sitt hus gör man det med hjälp av grannar och Google.

Om man som Sandra och Gustaf Dahlborn i Åsaberget, några hundra meter från Åsa folkhögskola i Sköldinge, äger ett soldattorp så vet man att det på platsen har stått en stuga i en eller annan form sedan 1680-talet då indelningsverket infördes. Just Sandra och Gustaf har dessutom lyckan att kunna ta del av Gerhard Anderssons sammanställning om de så kallade Åsa-villorna.

När jag kommer dit är det en ganska naken stuga jag möter. Huset var putsat tidigare. Putsen hade, som syns

Här nedan ser vi Sandra framför stugan sedan putsen tagit bort och till höger ser vi Gustaf i full färd med att avlägsna putsen i våras. Hur stugan såg ut "före" ser du på framsidan av tidningen.

på bilden på tidningens framsida, börjat släppa och även förr ägaren hade lappat och lagat. Nu gick det inte längre och vi kunde inte själva, berättar Sandra som är nere i Sköldinge under några ruggiga novemberdagar. Hon berättar att maken Gustaf frågade efter tips på sågen, och den vägen fick de hjälp med kontakt till en byggnadsvårdare, Alexander Ortner, från Floda.

Nu har de bytt syllar, stugan är lite höjd och en hel del markarbete har gjorts. Putsen satt uppe på två olika sätt, förklarar Sandra och visar på både träpluggar och ett rutnät på stugans ytterväggar.

Eget arbete i egen takt

Ingen av dem har renoverat på detta sätt tidigare. Det får ta sin tid, säger Sandra och slår ut med armarna. Det ska vara roligt och inte suga ut all energi vi har. Vi lär oss lite nytt i taget. Vi vill göra det vi kan själva och ta hjälp när vi inte kan. Som det där med att lyfta hela stugan.

Vi köpte fastigheten på grund av torpet men trivs ofantligt bra i huset från 1946, förklarar Sandra och pekar mot det modernare bostadshuset. Stugan är sedan tidigare tillbyggd och har två våningar. Det syns nu när stockarna är blottlagda var andra

våningen kommit till. Stugan har två rum per våning och är alltså mycket större än ett normalt soldattorp. Sandra påpekar att enligt Gerhard Anderssons anteckningar verkar man ha bytt torp mellan byns ryttare och soldat någon eller några gånger. Denna otydlighet stämmer även med lantmäteriets historiska kartor. Formellt hade Åsa No1 en soldat (No 344) och Åsa No2 en ryttare (No 120). Men historien här verkar ha gått på krokiga vägar och vidare forskning kommer att behövas för att reda ut saker och ting. Soldattorpet har från mitten av 1900-talet varit gäststuga. Nästa sommar ska Sandra och Gustaf sätta panel och rödmåla. Sedan är det dags för insidan. Ett rum i taget.

Vi vill att det ska se tidsenligt ut, berättar Sandra och berättar att tiden de siktar på är någonstans under 1800-talet. Det är inget fel med putsen, men den satt inte kvar. Vi vill gärna ha breda fasadbrädor som inte alla är precis lika breda, förklarar hon. Det skapar en lite äldre känsla.

Sandra och Gustaf är ett bra exempel på en ny växande grupp husägare som borde vara högintressant för hembygdsföreningarnas medlemsvårare och programplanerare.

JENNIE FORNEDAL

Nytt museum slår upp portarna i Rinkesta och Granhult, Ärla

I Rinkesta som ligger mellan Ärla kyrka och Ärla samhälle ca 15 km söder om Eskilstuna har vi i anslutning till Rinkesta slott, med anor från 1600-talet, skapat ett museum. Vi är fyra entusiaster, Benny Bleckert, Ingvar Larsson samt Maria och Jörgen Westin som vill bevara det gamla kulturarvet och värna om det gamla jordbrukets arbetsmetoder och redskap. Vi har även ett stort intresse av vår hembygd med dess gårdar, torp, soldattorp och åkrar.

Vi startade i liten skala med en lada på en annan plats men växte snart ur den. För ca tre år sedan fick vi möjligheten att hyra större lokaler vid Rinkesta och har restaurerat en del lokaler där och flyttat över inventarierna dit. Lokalerna inkluderar den så kallade danslogen och Isaksladan.

Vi har hittills inte gjort någon direkt reklam för museet men känner att vi nu har kommit så långt att det börjar bli dags. Ett steg i den riktningen är att samarbeta med hembygdsföreningen för gemensamma aktiviteter.

Lantbrukarhemmet i Granhult

Vi disponerar sedan tidigare tre lador och ett bostadshus i två våningar på gården Granhult. Husets bottenvåning är inrett som ett lantbrukarhem från 1940-1950 talet. I köket finns allehan-

ett soldattorp från 1600-talet. Vi har släktforskat på gården och på övervåningen finns en tavla med alla som har bott där sedan slutet av 1600-talet och fram till 1940-talet.

Ladorna är fyllda med jordbruksmaskiner, vagnar och andra nyttigheter från förr i tiden. Några exempel är trillor, slädar, såmaskiner, dyngskott, vedklyv, hacksemaskiner, veteranmotorsågar, handredskap för skogsavverkning, redskap för linberedning, tröskverk, självbindare och mycket mer. I samlingarna ingår även ett antal veterantraktorer och några veteranbilar.

Gamla metoder

Utöver museiverksamheten bedriver vi ett "veteranjordbruk" där vi använder gamla jordbruksredskap och traktorer. Vi hässjar hö, skördar med självbindare och tröskar med tröskverk.

Ni hittar oss på Facebook där vi heter Veteranjordbruk eller på www.veteranjordbruk.se

Vi finns 4 km från Ärla kyrka i riktning mot Ärla, skyltat Rinkesta. Ytterligare två km från slottet finns gården Granhult.

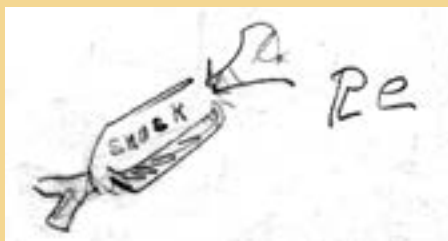
JÖRGEN WESTIN

Den översta bilden visar de som driver museet. Från vänster Maria Westin, Jörgen Westin, Ingvar Larsson och Benny Bleckert. Bilden nedan är från köket i Granhult där middagsmaten är serverad. Maten är tillverkad i trä av Jörgen och målad av Maria.

Sista året med Ell-sons rebusar

Med starten gemensamt

Rätt svar skickas till dymlingen@live.se eller till Södermanlands hembygdsförbund, Tolagsgatan 6, 611 31 Nyköping

Den 2 augusti 2022 drar vi två vinnare

Rätt svar i Dymlingen nr 4: Matron, musikanter, målare och skald. Vinnare denna gång är Lars Johansson, Ärla och Birgitta Falkenborn, Nyköping. Vi önskar vinnarna lycka till med skrapandet!

Intressanta tips - Upptäck hembygd.se

Sveriges hembygdsförbunds hemsida hembygd.se innehåller mycket information för föreningarna och hembygdsrörelsen. Förutom att googla efter denna sida kan man nå den via föreningens egna hemsidan genom att klicka på riksförbundets logotyp uppe till vänster eller på nedersta fliken i föreningens vänstermeny.

För dig som medlem

Under riksförbundets huvudmeny hittar man "För dig som medlem" med mycket matnyttigt för föreningarna, bl a webbutiken, nysatsningen, medlemsförmåner och styrdokument. Här

finns tips om projektbidrag att söka och kontaktuppgifter att hålla koll på och hedersnålar att beställa. Vi rekommenderar en rundtur bland alla dessa rubriker.

Under pandemiåren har Sveriges hembygdsförbund utvecklat ett omfattande seminarieprogram som kan göra stor skillnad för hembygdsföreningarna. Även dessa finns under rubriken "För dig som medlem"

Det är också här du kan läsa om föreningens 5 kostnadsfria prenumerationer av "Bygd och natur". Uppdateringar av er lista görs på sidan medlem.hembygd.se

"Hembygdsportalen"

Hembygdsportalen är en gemensam portal, där hemsidor och "Utforska platsen" ingår (Bygdeband med uppgifter från medlemsföreningar).

I det gemensamma kalendarier presenterar du aktiviteter på hemsidan. Webbinarier om Hembygdsportalen genomförs flera gånger varje termin på olika teman. Dessutom finns instruktionsfilmer och den "Digitala manualen".

Det är också till denna sida man går för att byta administratör för föreningens sida eller för att ta reda på mer om GDPR.

På mitt sätt sett

När nutid blivit dåtid

Kan inte låta bli att fundera på hur man i framtiden kommer att uppfatta vår tids liv och leverne. Hur kommenterar man dokumentärfilmer från början av 2020-talet om ett halvsekel? Vad har man för förklaring till vår användning av munskydd? Vi har tidigare förknipat munskydd med luftföreningar och Peking. Munskydd blir kanske vanligare i framtiden och väcker då inte längre någon uppmärksamhet. Mer förundran kan väckas av våra sätt att hälsa på varandra, med armbågen, knuten hand eller t o m en spark på smalbenet. Det påminner om det gamla talesättet, att på sjön hälsar man på varandra med öppen hand men i biltrafiken med knuten. En glad vinkning borde lätta upp stämningen även i trafiken, som blinkning med blinkers. Jag använder blinkers för att förmedtrafikanter förvarna om mitt fortsatta vägval, en insats i samspelet/lagspelet i trafiken. Den som lämnar en rondell (cirkulationsplats) utan att blinka höger (förvarna om ledig plats i rundkörningen) borde inte platsa i laget. I fotboll kan man få sparken, i trafiken knytnäven!

Kreativ kris

"Nöden är uppfinningarnas moder" eller "hellre byxlös än rådlös!" är uttryck som blivit aktuella i hembygdsföreningarna under pandemin. Den har fått oss att tänka till, om och nytt. Vi har efter bästa förmåga anpassat oss till rådande restriktioner. Vår förening har lyckats öka medlemsantalet om än marginellt. Orsaken kan vara att vi har visat upp oss mera på sociala medier

med info om hembygdens historia. Till exempel har vi med jämna mellanrum bit för bit lagt ut ett pussel av ett foto med lokalt och välkänt motiv. Det har rönt uppmärksamhet särskilt som vi kompletterat fotot med historik kring motivet.

Mobilt

Inte många av oss kunde för 50 år sedan förutse utvecklingen. En telefon var för de flesta otänkbar utan sladd. Innan den gamla fasta till sist slopades användes den mest för att ringa den mobila för att få veta var vi lagt den. Nu har vi så vant oss vid den smarta telefonen att vi inte längre kan klara oss utan den. Vad händer om vi plötsligt förlorar "vår lille vän"? Fick själv problem sedan jag tappat min mobiltelefon i en vattentunna. Även en ny fick prova på ett dopp - i samma tunna! Men den klarade sig bättre så utvecklingen har tydligen gått framåt. Förr salufördes armbandsur som skulle klara hundratal meters vattendjup. Lovas numera något liknade för mobiltelefoner?

Bil med sladd

För ett halvsekel sedan pratade man inte om el i samband med bil och sladd. Nu är det verklighet. Man laddar med sladd men kör utan sladd, förslagsvis. Ett problem är att elbilarna är så ljudlösa att gångtrafikanter inte hör när de håller på att bli påkörda. Förslag fanns att sätta in konstgjort motorljud. "Vrum-vrum" skulle nog varna lika effektivt som "Tut-tut". Inte hört om det blivit verklighet och inte heller märkt om jag riskerat bli påkörd.

Post utgår?

I dagarna har vi fått beskedet att brevtudeln bara ska ske varannan vardag. Kan vi då hoppas att antalet fakturor därmed halveras? Knappast! I stället ökar reklamen. I valet mellan räkningar och reklam föredrar jag reklam för den medför inte utgifter, då förutsatt att jag inte övertygas att köpa något jag inte visste att jag saknade. Kan man sätta upp en lapp på brevlådan "Inga fakturor, bara reklam!" Eller är post i brevlåda något som försvinner och ersätts av ännu smartare mobiltelefoner? Det är svårt att sja, särskilt om framtiden!

Legitimation

För att legitimeras har vi oftast använt körkortet. Nu diskuteras andra metoder, t ex ögonbottenfotografering, fingeravtryck eller ett inopererat chip. I de två första fallen kan problem uppstå efter en festnatt respektive plåster på tummen. Med chip i tumgreppet får man se upp så värdefull information inte överförs vid handslag. I så fall kan armbågshälsning åter komma till användning. Eller ha chipet i vänsterhanden. Man kan också befara att den tidigare uppmaningen "Upp med händerna!" vid rån ersätts med "Räck mig handen!" Om chipet blir röststyrkt kan man behöva "sila snacket", någon form av filter.

Utformat som ett nutida munskydd?

GÖRAN DAHLBERG

Begränsad eftersändning.
Vid definitiv eftersändning återsänds
försändelsen med nya adressen på baksidan

Avsändare: Linderoths tryckeri
Box 144, 643 22 Vingåker

Returadress: Södermanlands hembygdsförbund
Tolagsgatan 6, 611 31 Nyköping

VÄLKOMMEN TILL

HEMBYGDENS HELG

4–5 JUNI 2022

Välkommen till den sörmländska hembygdsrörelsen på Hembygdens helg den 4–5 juni

Lördagen den 4 juni samlas hembygdsrörelsen på Sörmlands museum och välkomnar er att delta i aktiviteter så som stickcafé, bandvävning, slöjda i färskt trä, läderhantverk och andra spännande inslag. Vi hoppas kunna tillverka världens största smörkniv under pingsthelgen. Kom och hjälp oss slå världsrekord.

Söndagen den 5 juni öppnar hembygdsgårdar och andra kulturmiljöer i hela länet. Välkommen på utflykt till ett spännande ställe i hembygden eller till det lokala museet. Kom och ta en fika på hembygdsgården eller besök en unik aktivitet.